

Het boek bevat te veel slordigheden, zowel typografisch (psychohygiene, psyhygiëne) als in persoonsgegevens (prof. dr. J. Vermeulen was drs. en seminarieprofessor; de beloofde personalia van M. Schouwenaars, één van de hoofdpersonen, ontbreken). Een register is bij studies als deze een must.

Blijkens de personalia en de talrijke eigen publicaties in de literatuurlijst is de auteur sterk geïnvolveerd in de vrouwengeschiedenis. Het analytisch niveau dat op dit terrein inmiddels is bereikt is in deze studie helaas niet terug te vinden. De auteur biedt ons veel en waardevolle informatie, maar weinig inzicht.

Lodewijk Winkeler

- ¶ E.G.E. van der Wall, *Verlicht christendom of verfijnd heidendom? Jacob van Nuys Klinkenberg (1744-1817) en de Verlichting*, inaugurele oratie, RU Leiden, 18 februari 1994, 31 blz.

Het onderwerp van deze rede ligt nog juist op het terrein van *DNK* en is belangrijk genoeg om een aankondiging te rechtvaardigen. Mevrouw V.d. W. brengt n.l. een minutieus onderzoeksverslag uit naar de drijvende gedachten van J.v. N.K. Zij geeft aan dat zijn positie niet '... die van een Bilderdijk of [anderzijds] Van Hemert is ... [maar] die van een exponent van een 'moderaat christendom'. De vraag rijst '... in hoeverre de Verlichtingsgedachte in de gereformeerde orthodoxie van de achttiende eeuw doordrong' en, voeg ik toe, de aanvang van de negentiende eeuw mede bepaalde. De complexiteit van wat destijds geleerd werd is – het blijkt bij voortgaand onderzoek steeds sterker – aanmerkelijk groter dan het wazige beeld uit de handboeken suggereert. Derhalve wordt kennismaking met deze studie van harte aanbevolen.

F.R.J. Knetsch

- ¶ Jan Zwemer, *In conflict met de cultuur. De bevindelijk gereformeerden en de Nederlandse samenleving in het midden van de twintigste eeuw*, diss. VU Amsterdam, De Groot Goudriaan, Kampen, 1993, (tweede druk), 510 blz. ISBN 90 6140 313 8. f 78,00.

In deze in alle opzichten zeer gedegen studie krijgt de lezer een gedetailleerd signalement aangereikt van een van Nederlands kleinere, maar significante bevolkingsgroepen. Het gaat – populair gezegd – om de 'zwarte gereformeerden'. Een meer adekwate en ook door Zwemer gebruikte aanduiding is 'bevin-